

Педагогічна майстерність вчителя, її складові елементи. Шляхи оволодіння педагогічною майстерністю

Існує багато видів професійної діяльності, що безпосередньо стосуються людини, але є серед них професії лікаря, юриста, педагога, які впливають на її долю. Ось чому кожна з цих професій повинна бути не лише діяльністю, а й покликанням.

Викладач великій кількості людей дає можливість не лише багато чого дізнатися, а й відчувати ту особливу емоцію доторку до науки, до пізнання, до педагогічної творчості, що по суті має ту саму природу. Що й зіткнення з художньою творчістю на концертах і виставах за участю великих майстрів.

Важко переоцінити значення цієї емоції у розвитку особистості молодої людини, її смаків, пристрастей і всього того, що можна було б назвати інтелектуальним, естетичним і кінець-кінцем просто духовним багатством. Лекції у студентському житті становлять лише момент, але цього досить для того щоб залишити в їхній пам'яті глибокі сліди. Тому значення особистості педагога в педагогічному процесі накладає на нього велику відповідальність і вимагає великої постійної роботи над собою. Педагог обов'язково повинен багато працювати для вдосконалення себе як викладача.

Щоб досягти довершеності, йому потрібно повсякчас не лише вивчати свій предмет, його історію, філософію, а й вдосконалити техніку свого викладання. У цьому відношенні діяльність викладача дуже близька до діяльності актора.

Історія науки знає багато прикладів, коли видатні вчені були водночас і блискучими лекторами, М.В.Ломоносов, Д.І.Менделєєв, К.А.Тімірязєв, Н.Н.Лузін, О.Ю.Шмідт - цей список можна було б продовжити. На жаль, не всім педагогічний талант дається від народження, і якщо його немає, його обов'язково потрібно виховувати, розвивати в собі. О.С.Макаренко сподівався, що прийде час, коли майбутніх педагогів будуть навчати тому, як увійти в аудиторію, де і як стояти, як привітати, як посміхнутись і навіть як подивитись на своїх вихованців. В останнє десятиліття проблема педагогічної майстерності

досліджувалась багатоманітно вченими. У їхніх роботах досліджується проблема підготовки викладача творчого що має яскраву індивідуальність, здатного до безперервного самовиховання і самоосвіти.

Педагогічна майстерність - це професійне вміння оптимізувати всі види навчально-виховної діяльності, спрямувати їх на всебічний розвиток та удосконалення особистості, що забезпечує високу організацію педагогічного процесу. Вона характеризується високим рівнем розвитку спеціальних узагальнених вмінь, і, звичайно, суть його - в особистості викладача, його позиції, здатності керувати діяльністю на високому рівні. Велике значення у цьому контексті має володіння викладачем педагогічною технікою.

Володіння цією технікою відзначається вмінням перетворювати на апарат педагогічного впливу свої емоції, голос (тон, сила, інтонація, жести, міміку).

Вміння керувати своїм психічним станом, педагогічно активно і емоційно відкрито виявляти своє ставлення до предмета і студентів є однією з ознак технологічної культури, викладача.

У діяльності актора і педагога загальним є участь живої людини у процесі сприйняття іншою людиною (для актора - глядачі, слухачі, для педагога - студенти).

У роботі викладача сприйняття, як і в актора, визначається особистістю педагога. Викладач передає студентам не лише свої знання, а й своє ставлення.

При будь-якому підході до визначення змісту педагогічної техніки постійно зберігається ряд елементів, а саме:

- культура спілкування викладача зі студентами,
- саморегуляція технічної діяльності (самоконтроль, витримка), управління внутрішнім самопочуттям,
- оволодіння увагою аудиторії,
- виразний показ почуттів і відношень (міміка, пантоміміка, зовнішній вигляд педагога),
- володіння мовою (голос, дихання, дикція, грамотність, інтонаційна гнучкість, емоційна виразність, тощо).

Загальною ознакою цих елементів є їх найтісніший зв'язок з індивідуальною особливістю викладача.

Розглянемо спілкування як важливий професійний інструмент педагогічної діяльності. Педагогічне спілкування - це професійне спілкування викладачів і студентів під час занять або поза ними, спрямована на створення сприятливого психологічного клімату, яке має такі функції, пізнання особистості і обмін інформацією, організація діяльності, обмін ролями, співпереживання, самоствердження.

На етапі управління спілкування необхідно вміти підтримувати ініціативу студентів організувати діалогічне спілкування.

Природно, що викладач у навчальній діяльності і поза нею повинен бути ініціатором в управлінні спілкуванням. Для цього необхідно звернути увагу на демонстрацію власної прихильності до аудиторії, показ яскравих цілей діяльності, передачу студентам розуміння викладачем їхнього внутрішнього стану під час навчання, організацію контакту з усією аудиторією.

Усе це допомагає переборювати перешкоди, що заважають ефективному навчанню і виникає на початку викладацької діяльності. Передусім це деякий страх перед аудиторією. Він знімається психологічним настроюванням, переключенням уваги на інтерес до майбутньої роботи, пошуком емоційного "ядра" спілкування. Викладачеві необхідно розвивати в собі оптимістичні прогнозування своєї діяльності.

Фактор вміння спілкуватись дуже аргументовано викладений у книзі Д.Карнегі " Як завойовувати друзів і впливати на людей", а також у книзі А.Іствуда "Я Вас слухаю". Молодим викладачам буде дуже корисно познайомитись з ними.

Педагог повинен володіти арсеналом засобів за допомогою яких він передає свій досвід, свої уявлення. Ці засоби завжди індивідуальні неповторні. Окрім слів, голосу, інтонації в арсеналі педагога є ще жести, рухи, ритм. Але, насамперед, очі!

Вчені вже давно встановили, що ефективне спілкування викладача із студентами перебуває на рівні його сугестивної дії, оскільки заняття або лекції - творчість педагога.

Слід згадати про творче самопочуття викладача. За Станіславським, це така душевна і тілесне почуття актора на сцені, яка благотворно сприяє творчому процесу.

Творче самопочуття викладача ніколи не залишається безслідним. Воно проникає, впливає на почуття і свідомість студентів, переборює психологічні бар'єри, народжує творче сприйняття матеріалу і залишається не лише надовго в пам'яті, а й стає якоюсь мірою їхньою життєвою позицією.

У науковій психолого-педагогічній літературі виділяються такі компоненти творчого самопочуття викладача:

- зібраність, поглиненість вчителя головними завданнями заняття його пізнавальним виховним задумом, усвідомлення задуму цілей і завдань, які впливають на волю, розум і почуття, стаючи збуджувачем його творчості, усвідомлення задуму цілей і завдань впливають на волю, розум і почуття викладача, стаючи збуджувачем його творчості:

- уявлення викладачем усіх студентів і кожного ніби "зсередини",
- здатність контролювати себе, здійснювати самоаналіз.

Лекція викладача схожа на дію, і лектор повинен користуватись всіма засобами, доки він не відчує, що в думки слухачів проникла та ідея, яку він хотів до них донести. Викладачеві необхідно вміти говорити логічно і послідовно, з правильними зупинками.

Велике значення під час спілкування викладача з аудиторією мають **пантоміміка і міміка**.

Пантоміміка - це рухи тіла, рук, ніг. Вона допомагає виділити головне, малює образ. Рівна хода, зібраність говорити про впевненість педагога в собі, в своїх знаннях. Водночас сутулість, в'ялість свідчить про внутрішню слабкість людини, невпевненість у собі. естетика тіла не терпить поганих звичок: покачування взад-вперед, переступання з ноги на ногу, звички триматися за

спинку стільця, тримати в руках різні предмети, тощо. Жест викладача повинен бути органічним і стриманим, без різних змахів.

Міміка - мистецтво висловлювати свої думки, почуття, настрої, стани, діями м'язів обличчя. Жести, міміка, підсилюючи емоційну значущість інформації, активно впливають на слухачів. Широкий діапазон почуттів демонструє посмішка на обличчі викладача. Найвиразніші на обличчі людини очі, "Порожні очі - дзеркало порожньої душі".

Таким чином, у формуванні професійної майстерності необхідний тісний зв'язок теорії, методики і педагогічної техніки.

В справі оволодіння педагогічної майстерності важливі наступні положення:

- не можна вдосконалити свою педагогічну майстерність, не займаючись постійно вивченням власної методики, і навпаки, не можна вивчати методику, не ставити шляхи її вдосконалення,

- не можна вдосконалити свою майстерність, не використовуючи досвід своїх колег,

- вивчення своєї методики і методики колег можливо лише при практичній діяльності,

- по-справжньому можна вивчити методику свого колеги, лише допомагаючи йому,

- не можна вдосконалити педагогічну майстерність з орієнтацією на "чорний ящик",

- вдосконалення і самовдосконалення викладача не має меж.

Використана література:

1. С.Вашкевич. Педагогічна майстерність вчителя // Освіта. – 2000. - №3.
2. Педагогіка. Підручник для ВУЗів / Під ред. Головчука М.І. – Львів, 2001.
3. Заграва Д.І. Уроки педагогічної майстерності. – К., 1989.

